

Eski Türkçe Konusuna Bibliyometrik Bir Yaklaşım

Murat Aka¹

Özet

Eski Türkçe konu alanı bakımından Türklük bilimi araştırmalarının en temel alt çalışma alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu alan yaklaşık yüz elli yıldır arkeoloji, dil bilimi, tarih, folklor, edebiyat, sanat tarihi, din ve dinler tarihi, hukuk, siyaset bilimi, paleografya, sosyoloji gibi bilim dallarından olmak üzere yerli ve yabancı pek çok araştırmacının daima ilgisini çekmiştir. Eski Türkçe Orta Asya'da 7. ile 13. yüzyıllar arasında gelişim göstermiş Türk yazı dilinin en eski evresini oluşturmaktadır. Bu dönem kendi içerisinde tarihsel olarak sırasıyla Eski Türk Yazıtları, Eski Uygur ve Karahanlı Türkçesi olmak üzere üç alt döneme ayrılır. Bu çalışmada “Eski Türkçe”, “Eski Türk Yazıtları”, “Eski Uygur Türkçesi” ve “Karahanlı Türkçesi” anahtar kelimeleri üzerinden ilgili konu alanına giren Web of Science (WoS) yayınları VOSviewer programı da kullanılarak bibliyometrik yöntem ile analiz edilmiştir. Bibliyometri yayınların yazar, yıl, atıf, anahtar kelime gibi parametreleri üzerinden çalışmaların seyri hakkında değerlendirme yapmayı mümkün kılan bir analiz yöntemidir. Bu sayede Eski Türk dili çalışmalarının genel temayüllerinin ve gelecek beklentilerinin ortaya konulması ve ayrıca çalışmanın Türklük bilimi araştırmaları tarihine de katkı sunması hedeflenmiştir. Çalışmanın sonucunda Eski Türkçe ile ilgili yayın ve atıflarda 2007-2008 yıllarından sonra artış gösterdiği, yayınların ağırlıklı olarak Eski Türk Yazıtları ile Eski Uygur Türkçesi alt konu alanlarında yoğunlaştığı gözlenmiştir. Ayrıca ilgili konu alanında Türkiye adresli yayın ve araştırmacıların da oldukça etkili olduğu görülmüştür.

1. Giriş

Bütün dünyada bir bilim alanı olarak Türklük bilimi ve Türk dili çalışmaları tarihsel olarak 11. yüzyılda *Kaşgarlı Mahmud*'a kadar götürülse de bu alanın modern anlamdaki doğuşu 19. yüzyıl sonlarına dayandırılmaktadır. Özellikle

1 Arş Gör. Dr., Fırat Üniversitesi, maka@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1563-8982

Kutadgu Bilig, *Dîvânü Lugâti't-Türk* ve *Eski Türk Yazıtları* gibi eserlerin keşfi ve Türk folkloru ile diyalektolojisi alanındaki gelişmelerle bilim dünyasında Türklük bilimine ilgi artmış ve kısa süre içerisinde geniş bir literatür oluşmaya başlamıştır. Eski Türkçe çalışmaları 150 yıllık modern Türklük bilimi sahası içerisinde hep önemini korumuş ve Türklük biliminin her zaman merkezinde yer almıştır. Zira bugünkü Türk dillerinin ve diyalektlerinin hepsi, birkaçı istisna olmak üzere, tarihsel olarak Eski Türkçe çağına götürülmekte ve çalışmaların çoğunda bu dönem muhakkak referans alınmaktadır.

Uzun bir süre Türklük bilimi alanındaki çalışmalar basılı kitap ve makale şeklinde ilerlemiş olmakla birlikte son 30 yıldır internet ve bilgisayar teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak dijital ve basılı ya da tamamen dijital bir şekilde devam etmiştir. Bu gün artık bilimsel faaliyetlerin ve yayıncılığın da çok artmasıyla dünyada ve Türkiye’de Türklük bilimi ve Eski Türkçe alanındaki pek çok akademik dergi faaliyetlerini tamamen dijital bir şekilde yürütmektedir. Özellikle son yıllarda *Scopus*, *Web of Science (WoS)*, *DergiPark* gibi veri tabanlarıyla Eski Türkçe çalışmalarının görünürlüğü ve erişimi çok daha yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.

Bu çalışmada da bugün dünyada üniversitelerin yayın-performans açısından referans aldığı *Web of Science* veri tabanındaki Eski Türkçe ile ilgili yayınlar *Eski Türkçe*, *Eski Türk Yazıtları*, *Eski Uygur Türkçesi*, *Karahanlı Türkçesi* terimleri üzerinden bibliyometrik analize tabi tutularak çalışmaların literatürdeki performansı, ilişkileri ve genel eğilimleri tespit edilecektir. Bu sayede Eski Türkçe çalışmalarının potansiyeli, geleceği ve seyri hakkında daha sağlıklı bir öngörü elde edilmesi hedeflenmektedir. Bunun için öncelikle Eski Türkçe teriminin ve sınırlılıklarının genel bir çerçevesi çizilecek, bibliyometrik analiz yöntemi kısaca tanıtılacak, sonra bu yöntemle göre *Web of Science*’de bu alandaki çalışmalar bahsi geçen terimler üzerinden bibliyometrik yöntemle göre analiz edilecek, son olarak konuyla ilgili genel bir değerlendirme ortaya konulacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Tarihi Dönem Bakımında Eski Türkçe Terimi

Eski Türkçe döneminin kapsamı ve tarihsel sınırlarıyla ilgili olarak literatürde farklı görüşler yer almaktadır. Gabain (2007) ve Ş. Tekin (1992, s. 69) Eski Türkçeyi Köktürk ve Uygurca dönemleri şeklinde ele alır. Caferoğlu’na (2001, ss. 40-54) göre Orta Türkçe devrinden önce 6. ile 9. yüzyıllar arasındaki Göktürkçe ve Uygurca dönemlerini kapsar. Demir ve Yılmaz (2010, ss. 73-79) Eski Türkçeyi Göktürkçe ve Uygurca olmak üzere Türklerin 6. ile 10. yüzyıllarda kullandığı dil olarak kabul eder ve

Karahanlı Türkçesinin Arapça ve Farsça etkisiyle aynı tarihlerde yazılmış Budist metinlerden yazım, ses, şekil özellikleri bakımından ayrıldığını bu dönemin Göktürkçe ve Uygurcadan ayrı bir tarihî dönem içerisinde incelendiğini belirtir. Bu yüzden Demir ve Yılmaz (2010, ss. 73-79) Karahanlı Türkçesini (11-12. yy.) Orta Türkçenin Doğu Orta Türkçe dönemi içerisine dâhil etmişlerdir. Üstüner (2015, ss. 55, 96) Eski Türkçeyi 6. yüzyıldan başlatıp Göktürkçeyi ve Eski Uygur Türkçesini dâhil ederek 10. yüzyılın sonunda bitirir ve Karahanlı Türkçesini Orta Türkçe dönemi içerisinde değerlendirmiştir.

Clauson (1972, ss. xiii-xix) Türk dilinin 8. ve 13. yüzyıllar arasındaki dönemi için *Eski Türkçe* terimi yerine *Erken Türkçe (Early Turkish)* terimini kullanarak bu döneme ait metinleri *A. Türkü, B. Uyğur ve Uyğur-A, C. Old Kırgız, D. Xākānī, E. Oğuz, F. Kıpçak, G. Minor eleventh-century Dialect* şeklinde gruplandırır. Buna göre *A. Türkü* Köktürk yazıtlarını, *Uyğur ve Uyğur-A* Eski Uygurca metinleri, *C. Old Kırgız* Kırgızlara ait olduğu düşünülen yazıtları, *D. Xākānī* Karahanlı Türkçesini, *E. Oğuz, F. Kıpçak, G. Minor eleventh-century dialects* ise *Dîvân u Lugâti't-Türk*'teki Oğuz, Kıpçak ve diğer Türk lehçelerine ait unsurları temsil etmektedir. Ercilasun'a (2009, 2023, s. 46) göre ise Türk yazı dilinin ilk dönemi olan Eski Türkçe yazılı olmayan İlk (Ön) Türkçe (Pre-Turkish) ve Ana Türkçenin (Proto-Turkish) devamı olup 7. ve 13. yüzyıllar arasındaki Köktürkçe, Eski Uygurca ve Karahanlı Türkçesi dönemlerini kapsamaktadır. L. Johanson (2022, s. 86) Eski Türkçeyi 7. yüzyıldan başlatarak runik harfli metinler, Uygur metinleri ve Karahanlı metinleri olmak üzere üç aşamaya ayırır. Erdal (2004, ss. 6-8) *Türk Runik harfli yazıtları (7-10. yy.)*, *Eski Uygur metinlerini (9-13. yy.)* ve *11. yüzyıl Karahanlı sahsında yazılmış metinleri* Eski Türkçe içerisinde değerlendirir. Róna-Tas (2020, s. 49) Eski Türkçeyi *Erken Eski Türkçe 400-550, Geç Eski Türkçe I 550-700, Geç Eski Türkçe II 700-1000, Geç Eski Türkçe III 1000-1200* şeklinde tasnif eder ve Orta Türkçeyi 1200 yılından itibaren başlatır. Erdal (2004, ss. 8-9) 11. yüzyılda yazılmış Karahanlıca metinleri Eski Türkçe korpusa dâhil ederken 12. yüzyılda yazılmış olan *Atabetül'l Hakayık*'ı Orta Türkçe dönemi içerisinde değerlendirir. Ağca da (2021, s. 28) yine Eski Türkçeyi ait oldukları medeniyet dairelerine ve dil yapılarına göre *1. Türk runik alfabesiyle yazılmış yazıtlar, 2. Eski Uygurca metinler* ve *3. Karahanlıca metinler* olmak üzere üç gruba ayırır.

Sonuç olarak görüleceği üzere Eski Türkçe dönemi kimi araştırmacılarca Köktürkçe ve Eski Uygurcadan ibaret kabul edilirken diğer taraftan başka bir grup araştırmacıya göre ise Karahanlı Türkçesi de Eski Türkçeye dâhil edilmiştir.

2.1.1. Eski Türk Yazıtları

Türk dilinin en eski metinleri runik harfli metinler ya da Köktürk yazılı metinler olarak da adlandırılan Eski Türk yazıtlarıdır. Yazıtlar dönemi Eski Türkçenin tarihsel olarak 7. ve 10. yüzyıllar arasını kapsar (Erdal, 2004, s. 6; Ercilasun, 2009, ss. 126-144, 2023, s. 46). Siyasi olarak baktığımızda yazıtlar döneminde Köktürk ve Uygur Kağanlıklarının en önemli iki siyasi figür olarak öne çıktığı görülür. Köktürkler ya da Göktürkler olarak bilenen Türk Kağanlığı dönemi 552 yılından başlar ve 745 yılına kadar devam eder. Bu dönem ana hatlarıyla 552-630 yılları arasındaki I. Göktürk Kağanlığı ile 682-745 yılları arasındaki II. Göktürk Kağanlığından oluşmaktadır. Köktürklerin Uygurlar tarafından 740'da yıkılmasından sonra aynı bölgede Uygur Kağanlığı kurulur. Bozkır Uygur ya da Orhun Uygur Kağanlığı olarak da bilinen Ötüken Uygur Kağanlığı siyasi varlığını 844 yılına kadar sürdürür (Ercilasun, 2009, ss. 8-124, 219-222, 2023, ss. 67-89). Şuan için I. Köktürk Kağanlığından günümüze ulaşan herhangi bir Türkçe yazıt bulunmamaktadır. Ancak I. Köktürk Kağanlığı döneminden sadece 580 tarihli ve Soğdca yazılmış olan Bugut yazıtı elde bulunmaktadır (Ölmez, 2019). Türkçe yazıtların en eskisi 687-692 yıllarına tarihlendirilen ve II. Köktürk Kağanlığı dönemine denk gelen Çöyr yazıtıdır (Sertkaya, 1995, s. 318; Özönder, 2006, s. 111).

Eski Türk yazıtları genel olarak coğrafi konumları bakımından Moğolistan yazıtları, Yenisey yazıtları (Tuva ve Hakasya Bölgesi), Kazakistan ve Kırgızistan'da bulunan Talas yazıtları, Altay yazıtları (Dağlık Altay Bölgesi) ve Çin Halk Cumhuriyeti yazıtlarından oluşmaktadır (Aydın, 2017, ss. 31-41; Ercilasun, 2009, ss. 128-144). Bu metinlerden en hacimli, tarihleri ve dönemleri en net olanlar Köktürk ile Uygurlardan kalan ve çoğunluğu Moğolistan'da bulunan yazıtlardır. Yazıtlar genellikle taş, maden, metal kap ve sikke, seramiklere ve duvarlara runik olarak da adlandırılan Köktürk alfabesiyle işlenmiştir (Róna-Tas, 2020, s. 82). Bunların dışında *Irk Bitig* gibi kâğıda yazılı Köktürk harfli metinler de bulunmaktadır (T. Tekin, 2013; Yıldırım, 2017). Ancak *Irk Bitig* genelde Eski Uygurca Manici korpusunun içerisine dâhil edilmektedir (Ercilasun, 2023, s. 233).

2.1.2. Eski Uygurca

Eski Uygur Türkçesi Erdal'a (2004, s. 7) göre 9. ile 13. yüzyıllar, Zieme'ye (1992, s. 16) göre 9. ile 14. yüzyıllar arasında, Ağca'ya (2021, s. 29) göre ise 8. yüzyıl ortaları ile 14. yüzyıl sonları arasında yazılmış metinleri kapsayan dönemin adı olarak kabul edilir.

840 yılında Uygur Kağanlığının yıkılmasından sonra on beş boydan oluşan bir Uygur grubu Tibet ve An-hsi bölgesine göç ederek Kansu Uygur Kağanlığını kurar. Bu kağanlık önce 940'da Kitanlar, sonra 1028 de Tangutlar ve son olarak 1226'da artık tamamen Çengizlilerin hâkimiyeti altına girerler. Diğer taraftan daha büyük bir Uygur grubu ise Beşbalık, Karaşar, Hoço ve Turfan bölgesine yerleşerek burada Hoço Uygur Kağanlığını kurar. Hoço Uygurları ilk önce 1120 yıllarında Kara Hitay, 1209'da Çengizlilere ve 1260'ta Çağatay Hanlığına bağlanır. Son olarak Hoço Uygur Kağanlığının siyasi varlığı 1368 yılında Çinli Ming Hanedanı tarafından sonlandırılmıştır. Kansu Uygurları Budist inanca bağlı olarak Sarı Uygurlar adıyla varlıklarını sürdürürken Hoço Uygurları 13. yüzyıldan sonra hızla İslamiyeti kabul etmişlerdir (Ercilasun, 2009, ss. 222-226; Ağca, 2021, ss. 31-33).

Uygurlar güçlü siyasi varlıklarını kaybetmiş olsa da Moğol hâkimiyeti altında bir süre daha kültür ve edebiyat faaliyetlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Kansu ve Hoço Uygur Kağanlıkları yaşadıkları bölgede hem kendi hâkimiyetleri hem de Moğol hâkimiyeti boyunca Manihaizm, Budizm, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi farklı kültür çevrelerine ait metinleri içeren zengin bir edebiyat meydana getirmişlerdir. Buna göre Eski Uygur Edebiyatı içerik bakımından Manihaist, Budist, Hristiyan ve din dışı Uygur edebiyatı olmak üzere beş gruba ayrılarak incelenir (Ercilasun, 2009, s. 226; Ağca, 2021, ss. 33-41). Zieme (1969, s. 1) Uygur edebiyatının oransal dağılımını % 70 Budist, % 10 Manihaist, % 20 diğer metinler şeklinde ortaya koyar. Uygurlar metinleri oluştururken çoğunlukla Soğd alfabesinden geliştirilmiş olan Uygur alfabesinin yanı sıra Runik, Mani, Soğd, Brahmi, Tibet ve Nesturî alfabelerini de kullanmışlardır.

2.1.3. Karahanlı Türkçesi

Ötüken Uygur Kağanlığının yıkılışından sonra Karluk, Yağma, Çiğil ve Tohsı gibi boyların daha batıda Balasagun, Kaşgar, Yarkent bölgesinde bir araya gelip güçlenmesiyle Karahanlı Devleti kurulur. Devletin kuruluş tarihi genellikle 840 olarak kabul edilir. Daha sonra 946 yılında İslamiyeti kabul eden Karahanlılar siyasi varlıklarını ancak 1212 yılına kadar sürdürebilmiştir (Ercilasun, 2009, ss. 285-292, 2023, ss. 97-101; Golden, 2018, s. 226).

Karahanlılar 11. ve 12. yüzyıllarda İslami sahaya ait ilk Türkçe eserleri ortaya koymuşlardır. Bu eserler bilindiği üzere *Kutadgu Bilig*, *Dîvânü Lüğâti't-Türk*, *Atabetül'l Hakayık*, *Satır Altı Kur'an Çevirileri* ve *Dîvân-ı Hikmet*'tir. Ayrıca bilinen en eski Türkçe hukuk belgeleri olan *Yarkent Belgeleri* yine Karahanlı sahası metinlerindedir (Erdal, 1984, s. 260, 2004, s. 8). Bu dönemin eserleri Arap harfleriyle yazılmıştır fakat *Kutadgu Bilig*'in

Viyana nüshası, *Atabetül'l Hakayık*'ın Semerkant nüshası ve Yarkent Belgeleri Uygur harfli metinlerdir. Eski Uygur Türkçesi Kansu ve Turfan bölgesinde 13-14. yüzyıllara devam ederken 11. ve 12. yüzyıllarda Kaşgar ve Yarkent bölgesindeki Karahanlı Türkçesi ile de eş zamanlılık göstermiştir. Ağca 11. ve 12. yüzyıllara ait Manihaist ve Budist metinlerle İslami Türkçe metinleri ses ve şekil özelliklerine göre karşılaştırdığı yazısında her ne kadar farklı din ve kültür çevrelerine ait olsalar da Karahanlı sahası metinleri ile Uygur sahası metinleri arasındaki bazı dilbilimsel farklılıkların diyalektoloji ve leksikolojiyle ilgili olduğunu, bu yüzden söz konusu farklılıkların Karahanlı Türkçesinin de Eski Türkçe içerisinde dâhil edilmesine imkân verdiğini ortaya koymuştur (Ağca, 2009).

Sonuç olarak Eski Türkçe teriminin ana hatlarıyla Asya'nın Tuva, Hakas, Altay, Moğolistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Çin'in kuzeybatı bölgelerinde farklı din ve kültür çevreleri ile siyasi oluşumlar etrafında 7. yüzyıl ile 13. yüzyıl arasında gelişme göstermiş olan Türk yazı dilini ifade ettiği anlaşılmaktadır.

2.2. Bibliyometrik Analiz

Bibliyometri ya da bibliyometrik analiz makale, konferans bildirisi, kitap bölümü ve bilimsel kitap tanıtımı gibi akademik yayınların sahip olduğu yazar, atıf, anahtar sözcük, yayın yılı işbirliği, bilimsel destek gibi değişkeler üzerinden niceliksel analizler aracılığıyla çalışılan alanla ilgili çeşitli değerlendirmeler yapmaya olanak sağlayan bir analiz yönteminin bütününi ihtiva etmektedir (Al & Tonta, 2004; Zan, 2012).

Bibliyometrik analiz bu çalışmada olduğu üzere belli bir çalışma alanına ait kavram ve ilgili verileri üzerinden yapılabileceği gibi çeşitli alanlara ait yayınları içeren belli bir dergi ya da seri kitap üzerinden de yapılabilmektedir. Sözelimi Zhao vd. (2023) tarafından *kavramsal metafor* konusu bibliyometrik analiz yöntemiyle son yirmi yıl ile sınırlı tutularak incelenmişken Sökmen ve Özkanlı'da (2018) sadece *journal of tourism and gastronomy studies (Jotags)* dergisinin 2013 ile 2018 arasındaki yayınları bibliyometrik analize tabi tutulmuştur.

Bibliyometrik analiz yöntemi çok farklı çalışma alanlarında uygulanabilmektedir. Animasyon (Acar, 2023), dijital oyun bağımlılığı (Tuncer vd., 2022), gastronomi (Sökmen & Özkanlı, 2018), kavramsal metafor (Zhao vd., 2023), bilgi ve belge yönetimi (Al, 2008; Zan, 2012), psikoloji (Kwak, 2002), fen eğitimi (Yurdakul & Bozdoğan, 2022) bunlardan sadece bir kaçıdır. Türklük bilimi alanında yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak bir derginin belli bir zaman aralığı içerisindeki sayılarını bibliyometrik analize tabi tutmak şeklinde olmuştur. Örneğin Yalçın (2010) Millî Folklor,

Coşkun (2024), Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, Kocasavaş vd. ise (2025) Bilig dergisinin bibliyometrik analizini yapmışlardır.

Genelde bibliyometrik analizler *Web of Science* (WoS) ya da *Scopus* gibi veri tabanları üzerinden elde edilen verilerle yapılmaktadır. Zira bu veri tabanları geriye dönük uzun vadeli bir şekilde yayınların analizini yapmaya olanak sağlayan yazar, yıl, atıf, kurum gibi yayına ilişkin bütün verileri bünyesinde bulundurmakta ve söz konusu verilerin dışı aktarılmasına izin vermektedir.

Web of Science'dan (WoS) dışı aktarılan verilerin bibliyometrik analizi ayrıca *VOSviewer* aracılığıyla da yapılmaktadır. *VOSviewer* metin madenciliği tekniğiyle ve WoS'tan çekilen çok fazla miktarda bibliyometrik veriyi derinlemesine ve etkili bir şekilde analiz ederek veriler arasındaki ilişkileri ağ temsiliyle görselleştirebilmektedir (Dereli, 2024). Bu da bibliyometrik analizi yapılan konu alanının literatür bakımından daha doğru ve güvenilir bir şekilde değerlendirilmesini mümkün hâle getirir.

3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada Eski Türkçe konusunda Web of Science (WoS) veri tabanında yapılan çalışmaların bibliyometrik açıdan mevcut durumunun tespit edilmesi ve bu doğrultuda ilgili alanda daha geniş bir perspektif sunulurken gelecek çalışmalara kılavuz olması amaçlanmıştır. 15.01.2025 tarihinde Web of Science veri tabanında Eski Türkçe kapsam ve alanına giren aşağıdaki anahtar kelimelerden “bütün alanlar (All Fields)” seçilerek tarama yapılmıştır.

Eski Türkçe: “Old Turkic”, “Old Turkic language”, “Old Turkic texts”

Eski Türk Yazıtları: “Old Turkic inscriptions”, “Turkic runic inscriptions”, “Orkhon Turkic”, “Orkhon inscriptions”

Eski Uygur Türkçesi: “Old Uyghur”, “Old Uyghur Turkish”, “Old Uyghur Turkic”, “Old Uighur Turkish”, “Old Uyghur Texts”, “Old Uighur Texts”

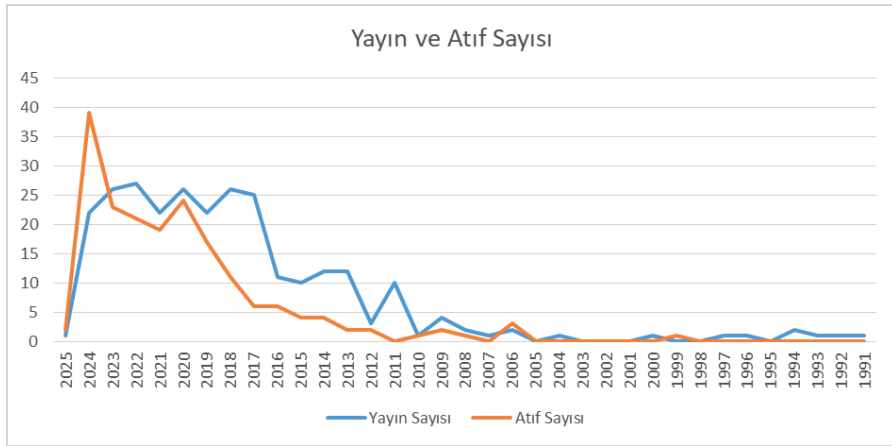
Karakhanlı Türkçesi: “Karakhanid Turkish”, “Karakhanid Turkic”

Yapılan tarama sonucunda 282 bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların ilki 1989 yılında, en günceli 2025 yılında yapıldığı görülmektedir. Asya çalışmaları, tarih, dil ve dil bilimi gibi farklı disiplinler/alandan makale, kitap bölümü, kitap tanıtımı türlerine ulaşılmıştır. Ulaşılan 282 çalışma içerisinde alan dışı dergiler ve çalışmalar tek tek tespit edilerek hariç tutulmuş ve 276 veri bibliyometrik analize hazır hale getirilmiştir. Web of Science'den verilerin tamamı (full record and cited references)

indirilmiş ve *VOSviewer version 1.6.20* programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yazar, atıf, dergi, ülke, anahtar kelime vb. analizler *VOSviewer* programı ile yapılarak görselleştirilmiştir. Eski Türkçe ve buna ilişkin terimler üzerinden yapılan bilimsel çalışmalar sadece *Web of Science* veri tabanı üzerinden değerlendirilmiş olup *Scopus* veri tabanı kapsam dışı bırakılmıştır.

4. Eski Türkçe Alanında Yapılan Yayınların Bibliyometrik Analizi ve Bulgular

Web of Science (WoS) veri tabanında değerlendirmeye alınan 276 yayının toplam atıf sayısı 188, yayın başına düşen atıf sayısı 0,68'dir. En çok yayın 2022 yılında (n=27) olmak üzere takiben 2023 (n=26), 2020 (n=26), 2018 (n=26), 2017 (n=25), 2024, 2021, 2019 yıllarında (n=22) yayın sayısının yüksek olduğu, yani özellikle son yıllarda yayın sayısında artış olduğu görülmektedir. Şekil 1'de görüldüğü üzere 2011 yılı öncesinde bu alanda yayın sayısının az olması dikkat çekicidir. Konu olarak tarihsel dönemi kapsayan bu alanın önceki yıllarda araştırma konusu yapılmamış olması ilgili alan dergilerinin WoS veri tabanında az sayıda indekslenmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1: Yıllara Göre Yayın ve Atıf Sayısı

Tablo 1'de Web of Science veri tabanında yer alan "Eski Türkçe" konulu yayınların türleri ve yazıldığı dile ait bilgiler yer almaktadır. Buna göre ilk sırada yer alan yayın türünün %89,49 oranla makale türü (n=247) olduğu, bunu takip eden türlerin kitap tanıtımı (n=19) ve konferans bildirisi (n=8) olduğu görülmektedir. İlgili alanda yapılan çalışmalar dil bakımından incelendiğinde en çok İngilizce (n=153) dilinde yayın yapıldığı

görülmektedir. Bunu sırasıyla Türkçe (n=77), Rusça (n=31) ve Almanca (n=12) dilleri takip etmektedir.

Tablo 1: Yayınların Tür ve Dile Göre Dağılımı

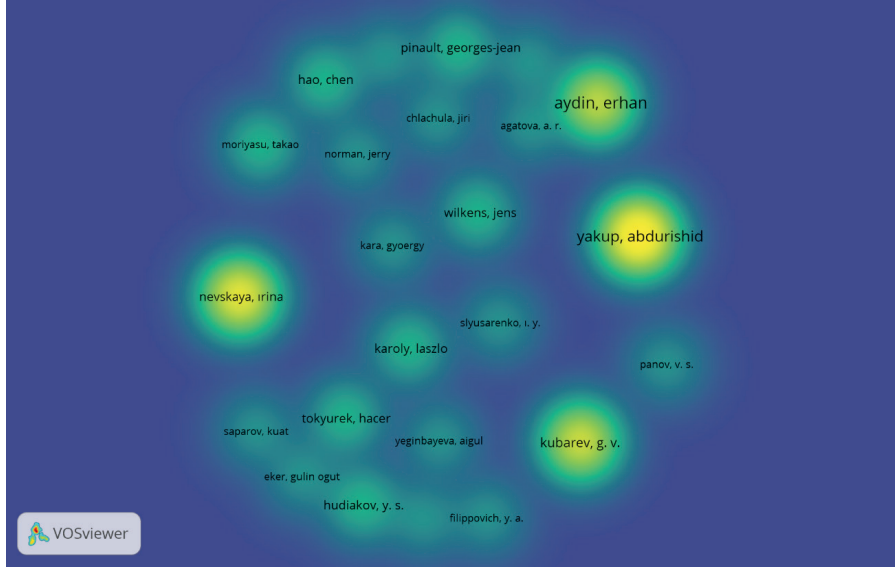
Yayın Türü	N	%
Makale (Article)	247	89,49
Kitap Tanıtımı (Book Review)	19	6,88
Konferans Bildirisi (Proceeding Paper)	8	2,89
Kitap Bölümü (Book Chapter)	3	1,08
Derleme Makalesi (Review Article)	2	0,72
Yayın Dili		
İngilizce	153	55,43
Türkçe	77	27,89
Rusça	31	11,23
Almanca	12	4,34
Bulgarca	1	0,36
Çince	1	0,36
Fransızca	1	0,36

Tablo 2’de Web of Science veri tabanında yer alan “Eski Türkçe” konulu yayınların en çok hangi araştırmacılar/yazarlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Buna göre üç ve üzeri yayın yapan 25 yazar yer almaktadır. Elde edilen bilgilere bakıldığında ilgili alanda en çok yayın yapan yazarın Abdurishid Yakup (n=13) olduğu görülmektedir. Bunu takiben en çok yayın yapan beş yazar sırasıyla Erhan Aydın (n=9), Peter Zeieme (n=7), Uğur Uzunkaya (n=5), Gleb Kubarev (n=4), Ayşe Cengiz Kılıç (n=4)’tır.

Tablo 2: En Çok Yayın Yapan Yazarlar

Yazarlar	N	%
Yakup, Abdurishid	13	4,71
Aydin, Erhan	9	3,26
Zieme, Peter	7	2,53
Uzunkaya, Ugur	5	1,81
Kubarev, Gleb	4	1,44
Kilic Cengiz, Ayse	4	1,44
Peyrot, Michael	4	1,44
Li, Yong-Song	4	1,44
Tishin, V. V.	4	1,44
Olmez, Mehmet	4	1,44
Wilkens, Jens	4	1,44
Yildiz, Hulya	3	1,08
Nevskaya, Irina ANATOL EVNA	3	1,086
Tybykova, Larisa	3	1,086
Ver, Marton	3	1,086

Şekil 2’de görüldüğü üzere Eski Türkçe konulu alanda en çok atıf alan yazarlar; Erhan Aydın, Abdurishid Yakup, G. V. Kubarev, Irina Nevskaya olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2: En Çok Atıf Alan Yazarlar

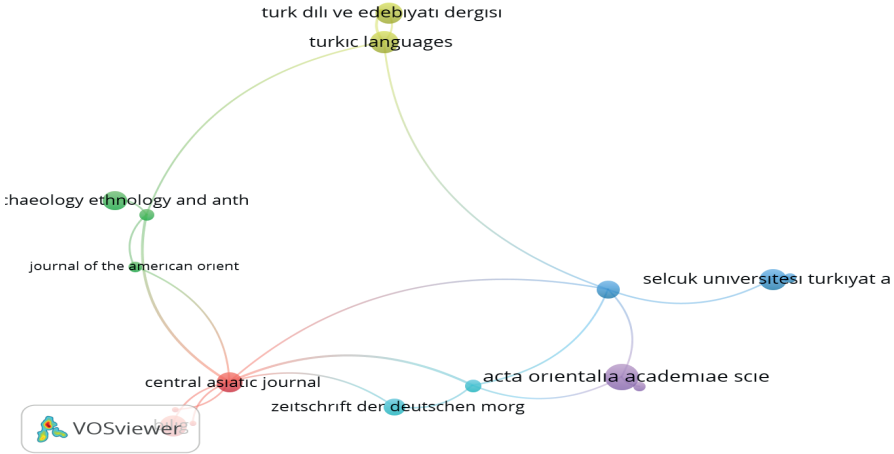
Tablo 3’de Web of Science veri tabanında yer alan “Eski Türkçe” konulu yayınların en çok hangi dergilerde yapıldığı görülmektedir. İlgili alanda en çok yayın yapılan dergi Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae (n= 35) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu takibinden en çok yayın yapılan diğer beş dergi sırasıyla Milli Folklor (n=23), Turkic Languages (n=19), Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (n=17), Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (n=17), Bilig (n=16) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3: En Çok Yayın Yapılan İlk 15 Dergi

Dergi Adı	N	%
Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae	35	12,68
Milli Folklor	23	8,33
Turkic Languages	19	6,88
Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi	17	6,15
Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi	17	6,15
Bilig	16	5,79
Central Asiatic Journal	15	5,43
Archaeology Ethnology And Anthropology Of Eurasia	13	4,71
Acta Orientalia	12	4,34

Zeitschrift Der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft	10	3,62
Journal Of The Royal Asiatic Society	6	2,17
Journal Asiatique	5	1,81
Journal Of The American Oriental Society	4	1,44
Advances In Social Science Education And Humanities Research	3	1,08
Belleten	3	1,08

Şekil 3'te en çok atıf yapılan dergiler görülmektedir. Buna göre en çok atıf yapılan ilk beş dergi sırasıyla Central Asiatic Journal (35 atıf), Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae (24), Archaeology Ethnology And Anthropology of Eurasia (20 atıf), Turkic Languages (13 atıf), Journal Asiatique (11 atıf) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3: En Çok Atıf Yapılan Dergiler

Tablo 4'e bakıldığında Web of Science'da yer alan "Eski Türkçe" konulu yayınların farklı kurumlarda yapıldığı ve ilgili konuda en fazla yayın yapan kurumun Russian Academy of Sciences (n=25) olduğu görülmektedir. Kurum dağılımına bakıldığında en çok yayın üreten beş kurum sırasıyla Siberian Branch of The Russian Academy of Sciences (n=15), Berlin Brandenburg Acad Sci Humanities (n=13), Institute of Archaeology Ethnography Siberian Branch of Russian Academy of Sciences (n=11), Minzu Univ China (n=10), Istanbul University (n=9)'dur. İlgili konuda en fazla yayın yapan ülkeler değerlendirildiğinde ilk sırada Türkiye (n=112) yer almasına rağmen kurum sıralamasında ilk 5 sırada değil, altıncı sırada ülkemizdeki bir üniversite olan İstanbul Üniversitesinin yer alması üzerine

Türkiye adresli yayınlar tekrar incelenmiştir. Yayınların ayrı ayrı üniversite araştırmacıları tarafından yapıldığı ve bazı yazarların organizasyon/kurum tanımlamasında uluslararası kuruluş isimleri de olduğu görülmüştür.

Tablo 4: En Çok Yayın Yapan İlk 15 Kurum

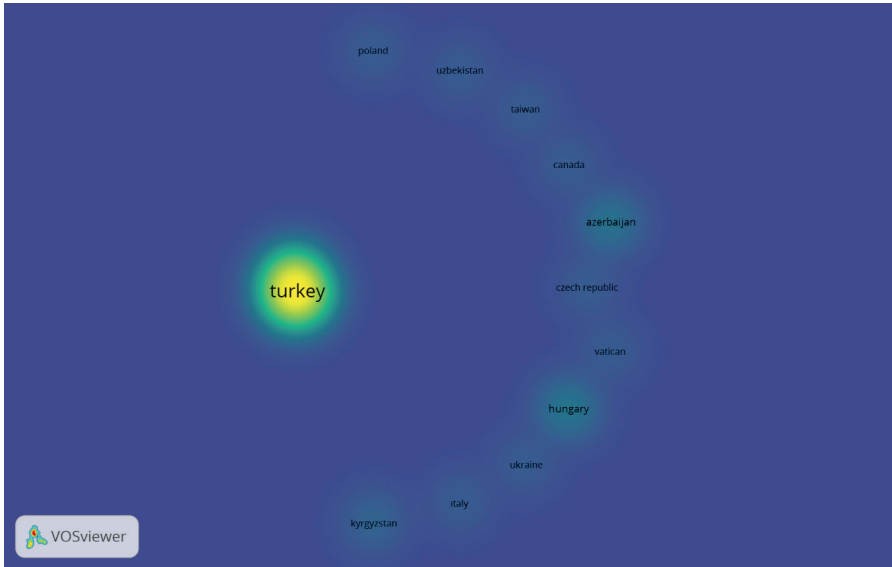
Kurumlar	N	%	
Russian Academy of Sciences	276	25	9,05
Siberian Branch of The Russian Academy of Sciences	276	15	5,43
Berlin Brandenburg Acad Sci Humanities	276	13	4,71
Institute of Archaeology Ethnography Siberian Branch of Russian Academy of Sciences	276	11	3,98
Minzu Univ China	276	10	3,62
Istanbul University	276	9	3,26
Bilecik Seyh Edebali University	276	7	2,53
Anadolu University	276	6	2,17
Erciyes University	276	6	2,17
L N Gumilyov Eurasian National University	276	6	2,17
Novosibirsk State University	276	6	2,17
Seoul National University Snu	276	6	2,17
Hacettepe University	276	5	1,81
Inonu University	276	5	1,81
Johannes Gutenberg University of Mainz	276	5	1,81

Tablo 5'e bakıldığında Web of Science'da yer alan "Eski Türkçe" konulu yayınların ülkelere göre dağılımı görülmektedir. Buna göre ilgili konuda en çok yayın yapan ülke Türkiye'dir (n=112). (Turkey 90 yayın ve Türkiye 22 yayının toplanması ile 112 sonucuna ulaşılmıştır.) İlgili konuda en çok yayın üreten diğer ülkeler sırasıyla Rusya (n=41, Almanya (n=40), Çin (n=28), Kazakistan (n=19)'dir. Diğer olarak belirtilen 11 ülkede ilgili konuda sadece birer yayın yapılmıştır.

Tablo 5: Yayınların Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	N	%
Türkiye	112	40,57
Rusya	41	14,85
Almanya	40	14,49
Çin	28	10,14
Kazakistan	19	6,88
Fransa	7	2,53
Güney Kore	7	2,53
Macaristan	6	2,17
Azerbaycan	5	1,81
Amerika	5	1,81
Japonya	4	1,44
Hollanda	4	1,44
Kırgızistan	2	0,72
Diğer	11	3,98

Şekil 4'te görüldüğü üzere ilgili alanda en çok atıf alan ülke olarak Türkiye görünmektedir. Diğer bir deyişle Türkiye adresli 83 yayın atıf olarak ilk sırada yer almaktadır.

Şekil 4: En Çok Atıf Alan Ülke

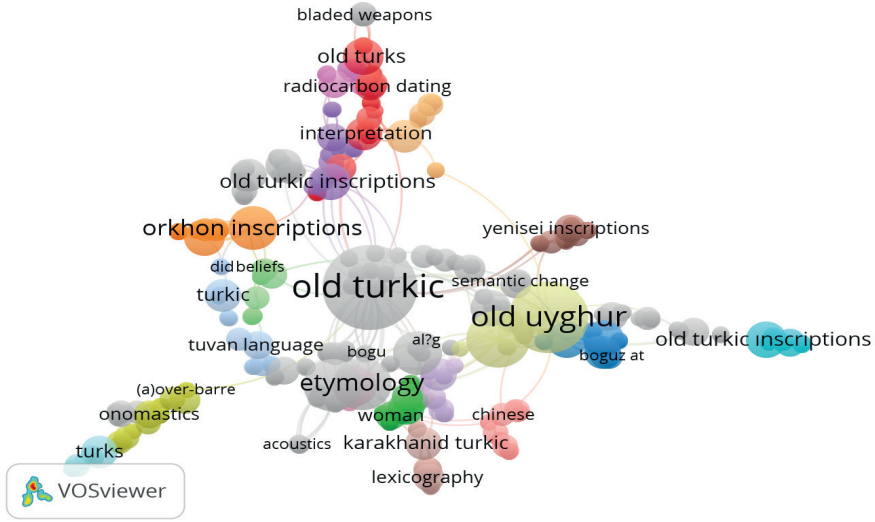
Tablo 6'e bakıldığında Web of Science'da yer alan "Eski Türkçe" konulu yayınların konusal dağılımı (web of science konu kategorisine göre) görülmektedir. İlgili alanda yapılan çalışmaların dilbilimden edebiyata, tarihe, dine, eğitim araştırmalarına, iletişim, bilgisayar bilimi ve yapay zekâ ya kadar uzanan geniş kapsamlı bağlamda ele alındığı söylenebilir. Buna göre ilgili alanda yapılan yayınların en çok Asya çalışmaları (n=113), tarih (n=59) ve dil-dilbilim (n=54) alanlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Yayınların Konulara Göre Dağılımı

Konular	N	%
Asian Studies	113	40,94
History	59	21,37
Language Linguistics	54	19,56
Humanities Multidisciplinary	36	13,04
Folklore	25	9,05
Literature	19	6,88
Area Studies	17	6,15
Anthropology	13	4,71
Religion	9	3,26
Education Educational Research	7	2,53
Archaeology	5	1,81
Multidisciplinary Sciences	5	1,81
Social Sciences Interdisciplinary	5	1,81
Linguistics	4	1,44
Communication	3	1,08
Medicine General Internal	3	1,08
Computer Science Artificial Intelligence	2	0,72
Poetry	2	0,72
Diğer	6	2,17

Bilimsel çalışmalarda sunulan ana konu veya fikirleri temsil eden, içeriğin hızlı bir şekilde tanınmasına olanak sağlayan özet ve anahtar kelimeler çalışmanın erişilebilirliği ve görünürlüğü açısından son derece önem arz etmektedir. Bu öneme dayanarak Eski Türkçe konu alanındaki çalışmaların temel erişim uçlarından olan anahtar kelimelerin analizi yapılmıştır. Şekil 5'te görülen her bir düğüm ilgili araştırmaların anahtar kelimelerini göstermektedir. Düğümlerin büyük veya küçük olması anahtar kelimelerin ortak kullanım yoğunluğuna işaret etmektedir. VOSviewer programında

gösterilen kümeler birbiri ile yakın ilişkili düğümlerden oluşmakta, düğümler de benzer kullanılan terim grupları arasındaki ilişkileri ifade etmektedir. Buna göre tarama sonucunda ulaşılan 276 yayında 883 anahtar kelime kullanılmış olup, bağlantı gücü en yüksek olan anahtar kelimeler; old Türkic (125), old uyghur (78), Türkic languages (60), etymology (52), buddhism (45), orkhon inscriptions (35), turfan (33), old Türkic language (31), orkhon Türkic (30) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 5: En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelerin Ağ Haritası

5. Sonuç ve Değerlendirme

İlgili alana yön veren en etkili ülke, kurum ve yazarlar merak konusu olmuş ve bu doğrultuda bir bibliyometrik analiz yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın, Eski Türkçe alanında yayın veya bibliyometrik çalışma yapacak olan araştırmacılara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

İlgili alanda belirlenen farklı anahtar kelimeler kullanılarak Web of Science veri tabanında detaylı tarama yapılmış ve 276 yayına ulaşılmıştır. Buna göre 276 yayının toplam atıf sayısı 188 olmakla birlikte yayın başına düşen atıf sayısının düşük olduğu (0,68) görülmüştür. Buradan yola çıkılarak etki değeri yüksek bir alan olmadığı sonucuna varılabilir. İlgili alanda en çok çalışmanın 2022 yılında (n=27) yapıldığı ve ağırlıklı olarak son yıllarda (2019 yılı sonrası) bu alandaki çalışmaların arttığı görülmektedir. 2011 yılı

öncesinde bu alanda yayın sayısının az olması dikkat çekicidir. Yayın türü bakımından incelendiğinde %89,49 oranla en çok makale (n=247) türünün öne çıktığı görülmektedir. Alanın hâkim dillerinin İngilizce (n=153) ve Türkçe (n=77) olduğu görülmektedir (Tablo 1). Eski Türkçe alanındaki çalışmalara yayın sayısı ile yön veren başlıca araştırmacılar Abdurishid Yakup (n=13), Erhan Aydın (n=9) ve Peter Zeieme (n=7)'dir (Tablo 2). Yine en çok atıf alan yazarlar sırasıyla Erhan Aydın ve Abdurishid Yakup olmuştur (Şekil 2). İlgili alanda en çok yayın yapılan dergi Avrupa'dan *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* (n=35), Türkiye'den ise *Milli Folklor* (n=23)'dur (Tablo 3). Bununla birlikte en çok atıf yapılan dergi *Central Asiatic Journal* (35 atıf) olarak öne çıkmaktadır (Şekil 3). "Eski Türkçe" konulu yayınların farklı kurumlarda yapıldığı ve ilgili konuda en fazla yayın yapan kurumun *Russian Academy of Sciences* (n=25) olduğu görülmektedir (Tablo 4). En çok yayın yapan ülke olarak Türkiye ön planda olmasına rağmen kurum olarak daha geri sıralarda (6. sırada) yer almaktadır. Türkiye adresli yayınların farklı kurumlara yayılım göstermiş olmasından dolayı Türkiye adresli kurumlar ilk sıralarda görülememektedir. İlgili çalışmalar ülke bazında değerlendirildiğinde Türkiye'nin ilk sırada (n=112) yer aldığı görülmektedir (Tablo 5). En çok atıf alan ülke olarak da yine Türkiye'nin öne çıkmaktadır (Şekil 4). "Eski Türkçe çalışmalarının konusal dağılımı ağırlıklı olarak Asya çalışmaları (n=113), tarih (n=59) ve dil-dilbilim (n=54) alanlarında olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6). Anahtar kelime bakımından 276 yayın incelendiğinde toplam 883 anahtar kelime kullanılmış olup, bağlantı gücü en yüksek olan anahtar kelimeler; *old Turkic* (125), *old uyghur* (78), *Turkic languages* (60), *etymology* (52), *buddhism* (45), *orkhon inscriptions* (35), *turfan* (33), *old Turkic language* (31), *orkhon Turkic* (30)'dir.

Sonuç olarak; sıralamada öne çıkan araştırmacıların/yazarların çalışma alanları ve yayınların anahtar kelimeleri dikkate alındığında Eski Türkçenin alt dönemleri içerisinde ağırlıklı olarak Eski Türk yazıtları ile Eski Uygur Türkçesi çalışmalarına odaklanıldığı görülmektedir.

6. Kaynakça

- Acar, N. (2023). Animasyon konulu makalelerin bibliyometrik analizi: Der-gipark örneği. *Neşebir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1153-1165. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1273808>
- Ağca, F. (2009). 11-12. Yüzyıllara ait Maniheist Budist ve İslami Türkçe metin-lerin ses ve şekil özelliklerine göre eski Türkçe kavramı ve sınırları. *Türk Kültürü*, 2(1), 1-47.
- Ağca, F. (2021). *Dillik ölçütlere göre eski Uygurca metinlerin tarihlendirilmesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Al, U. (2008). *Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: Atıf dizinlerine dayalı bibliyo-metrik bir yaklaşım* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilim-ler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.
- Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi kütüphanecilik bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47. <https://doi.org/10.15612/BD.2004.497>
- Aydın, E. (2017). *Orhon yazıtları: Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor*. Bilge Kültür Sanat.
- Caferoğlu, A. (2001). *Türk dili tarihi*. Alfa Yayınları.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Tur-kish*. Oxford University Press.
- Coşkun, H. (2024). Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten dergisinin bibliyo-metrik (kaynak ölçüm) çözümlemesi: 1953-2024. *Türk Dili Araştırmala-rı Yıllığı- Belleten*, 78. <https://doi.org/10.32925/tday.2024.123>
- Demir, N., & Yılmaz, E. (2010). *Türk dili el kitabı*. Grafiker Yayınları.
- Dereli, A. B. (2024). VOSviewer ile bibliyometrik analiz. *Communicata*. <https://doi.org/10.32952/communicata.1517725>
- Ercilasun, A. B. (2009). *Başlangıcından yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2023). *Türk dili temel kitabı: Herkes için Türk dili*. Bilge Kültür Sanat.
- Erdal, M. (1984). The Turkish Yarkand documents. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 47(2), 260-301. <https://doi.org/10.1017/S0041977X00037319>
- Erdal, M. (2004). *A grammar of old Turkic*. Brill.
- Gabain, A. von. (2007). *Eski Türkçenin grameri* (M. Akalın, Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Golden, P. B. (2018). *Türk halkları tarihine giriş: Ortaçağ ve erken yeniçağda Avrasya ve Ortadoğuda etnik yapı ve devlet oluşumu* (O. Karatay, Çev.; 11. Baskı). Ötüken Yayınevi.

- Johanson, L. (2022). The history of Turkic. L. Johanson & É. Á. Csató (Ed.), *The Turkic languages* içinde. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003243809>
- Kocasavaş, Y., Balcı, H. A., & Özcivanoglu, S. (2025). Bibliometric Analysis of bilig from 2008 to 2022. *Bilig*, 112, Article 112. <https://doi.org/10.12995/bilig.7597>
- Kwak, M. (2002). *Using bibliometric journal citation analysis as a technique to assess trends in school psychology journal publications from 1995–1999* [Phd Thesis]. Western Michigan University.
- Ölmez, M. (2019). A short history of the Bugut inscription. *Journal Asiatique*, 1, 93-96. <https://doi.org/10.2143/JA.307.1.3286341>
- Özönder, F. S. B. (2006). Çöyr yazıtı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi / Journal of Modern Turkish Studies*, 3(3), 108-124.
- Róna-Tas, A. (2020). *Türkolojiye giriş* (İ. Sarı, Çev.; 2. Baskı). Nobel Yayınları.
- Sertkaya, O. F. (1995). *Göktürk tarihinin meseleleri*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Sökmen, C., & Özkanlı, O. (2018). Gastronomi turizmi alanyazının gelişimi: Journal of tourism and gastronomy studies dergisinde yayımlanan makaleler üzerine bir inceleme (Development of the gastronomy tourism literature: A research on journal of tourism and gastronomy studies's articles). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 99-127. <https://doi.org/10.21325/jotags.2018.204>
- Tekin, Ş. (1992). Eski Türkçe. *Türk Dünyası El Kitabı* içinde (2. Baskı, C. 2, ss. 69-119). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Tekin, T. (2013). *İrk Bitig: Eski Uyğurca fal kitabı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tuncer, M., Dikmen, M., & Vural, M. (2022). Dijital oyun bağımlılığı, davranış problemleri ve akademik performans: Bibliyometrik bir haritalama digital gaming addiction, behavior problems and academic performance: A bibliometric mapping. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1035>
- Üstüner, A. (2015). *Türkçenin tarihi gelişmesi*. Bilge Kültür Sanat.
- Yalçın, H. (2010). Millî Folklor dergisinin bibliyometrik profili (2007-2009). *Millî Folklor*, 22(85).
- Yıldırım, F. (2017). *İrk bitig ve Orhon yazılı metinlerin dili* (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yurdakul, M., & Bozdoğan, A. E. (2022). Web of science veri tabanına dayalı bibliyometrik değerlendirme: Fen eğitimi üzerine yapılan makaleler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi (TÜBAD)*, VII(1).

- Zan, B. U. (2012). *Türkiye’de bilim dallarında karşılaştırmalı bibliyometrik analiz çalışması* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.
- Zhao, X., Zheng, Y., & Zhao, X. (2023). Global bibliometric analysis of conceptual metaphor research over the recent two decades. *Frontiers in Psychology, 14*, 1042121. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1042121>
- Zieme, P. (1969). *Untersuchungen zur Schrift und Sprache der manichaisch-türkischen Turfantexte* [Doktora Tezi].
- Zieme, P. (1992). *Religion und Gesellschaft im uigurischen Königreich von Qoco: Kolophone und Stifter des alttürkischen buddhistischen Schrifttums aus Zentralasien*. Westdeutscher Verlag.

